УДК: 631.16:338.5:636.22/.28

В.М.Микитюк

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ВИРОБНИЦТВО ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ЯЛОВИЧИНИ В УМОВАХ РИНКУ

Викладено теоретичні аспекти щодо удосконалення системи ціноутворення на виробництво м'яса великої рогатої худоби з врахуванням екологічних факторів в умовах ринкової економіки.

Проблема ціноутворення і цін – одна із глобальних проблем, в якій перехрещується більшість економічних, соціальних і політичних проблем держави. Згідно з теорією трудової вартості ціна визначається витратами суспільно-необхідного робочого часу на виробництво товару. В процесі міжгалузевої конкуренції капіталів вартість перетворюється на ціну виробництва, що забезпечує середню норму прибутку на авансований капітал. У даних умовах дія закону вартості проявляється через коливання ринкових цін навколо ціни виробництва, тому динаміка руху останньої на національних ринках справляє визначальний вплив на динаміку ринкових цін.

Ринкову ціну слід розглядати як домінуючу на ринку у відносному часовому відрізку ціну на товар (роботи та послуги), що виплачується, за нього в процесі купівлі-продажу незалежно від індивідуальних витрат виробників на його виробництво і реалізацію. В макроекономічному плані ціна виступає як найважливіший стратегічний критерій, що характеризує кон'юнктуру ринку, оскільки, з одного боку, вона впливає на її стан, а з іншого – є результатом її розвитку. Динаміка руху ціни пов'язана із змінами в якості і в обсязі виробництва товару та пропозиції його на ринку, в рівні платоспроможності споживачів і рівні споживання ними даного товару, в обсязі товарних запасів і в загальному економічному стані підприємств.

Аналіз процесу переходу України від адміністративно-командної до ринкової системи формування цін в АПК свідчить, що цей процес відбувається безсистемно. Наслідування монетарних методів регулювання економіки призвело фактично до "квазішокового" варіанта терапії, що в свою чергу спричинило хаос суб'єктів господарювання і некерованість соціально-економічними процесами. Це є одна із комплексу причина різкого спаду сільськогосподарського виробництва. Адже існуючі компенсаційні виплати держави на продукцію галузі тваринництва запізнюються в часі і не завжди є гарантованими. Разом з тим, в чистому вигляді повністю нерегульованого ринку немає в

жодній країні, та і не було ніколи . Проблема в тому, щоб розробити такі заходи регулювання ринку, які, зберігаючи позитивні якості, дали б змогу звести до мінімуму властиві йому недоліки. Один з основних недоліків полягає у тому, що лише ринковий механізм не спроможний забезпечити належної ефективності виробництва. Адже рівновага на ринку досягається тільки через постійні відхилення від рівноваги, проте навіть в теоретичному плані необхідність державного регулювання лише частково пов'язано з названими причинами.

В умовах вільних цін, приватної власності і конкуренції орієнтація ринку змінюється в напрямку споживача, тобто виробляється те , що продасться. Тому в таких умовах виробник виходить на ринок із продукцією, ціна на яку на ринку вже склалася. В зв'язку з цим єдиною можливістю регулювати свій прибуток для виробника залишається здійснювати це за рахунок зниження собівартості одиниці продукції, причому, головним чином – в частині змінних витрат, оскільки постійні витати не залежать в цілому від кількості виробленої продукції Формування і прогнозування ціни в ринкових умовах дуже тісно пов'язані між собою з точки зору правильності розуміння механізмів здійснення цих процесів, оскільки без достатнього реального розуміння процесу формування ціни неможливо зрозуміти суть і принципи її прогнозування.

Фундаментальний аналіз ринку м'яса повинен дати відповідь на три основні питання:

1) що відбувається на товарному ринку;

2) чому це відбувається ;

3) як сьогоднішні процеси можуть вплинути на ситуацію в майбутньому.

Іншими словами, фундаментальний аналіз прогнозує стан попиту та пропозиції м'яса.

Не менш важливим моментом у вивченні формування ціни і прогнозування її рівня є те, що здійснити ці процеси, абстрагуючись від ринкової ситуації в цілому, практично не можливо. Щоб передбачити ціну на яловичину, потрібно вивчити весь комплекс проблем, що мають місце на ринку м'яса, оскільки попит і пропозиція м'яса за короткий період часу не відрізняється особливою еластичністю, ціни на нього є досить рухомими. Але якщо аналіз може передбачити можливі зміни в попиті і в пропозиції на майбутнє та порівняти їх із змінами в минулому, то він буде спроможний передбачити і ціни, і тенденції зміни цін на яловичину.

Виходячи із досвіду використання методик аналізу ринку і прогнозування ціни, фундаментальний аналіз розглядає широкий спектр факторів попиту і пропозиції, які формують ціну яловичини в певний час. До них належать:

- погодні і екологічні умови в минулому, сьогодні і в майбутньому та потенціальний вплив на урожай кормових культур в головних районах виробництва даної продукції певного регіону, в масштабах якого розглядається можливість формування регіонального ринку цієї продукції з високим рівнем автономності, або в головних районах виробництва даної продукції всіх можливих регіонів;

- аналіз оцінок запасів продукції даного виду на кінець попереднього періоду;

- оптимальні наявні оцінки потреб у м'ясі в основних регіонах – виробника та регіонах споживача;

- пропозиція на ринку товарів замінників, що впливає на пропозицію даного товару. Перспектива несподіваного збільшення запасів одного виду кормового зерна може зменшити потребу в іншому виді, традиційний покупець якого може віддати перевагу товару, що пропонується у великих кількостях;

- оцінка якісних параметрів та рівня конкурентноспроможності яловичини;

- існуючі умови доставки товарів.

До інших факторів належить широкий спектр політичних і економічних подій: політика уряду, програми впливу на сільське господарство, банківський кредит, обмінний курс валют та ін.

Із системи вищезгаданих факторів окремі з них впливають тільки на попит, інші – тільки на пропозицію, а окремі на те і інше одночасно. Це слід враховувати при визначенні кількісного рівня ціни яловичини.

В останні роки в усьому цивілізованому світі значна увага приділяється виробництву екологічно чистої продукції із застосуванням при цьому різновиди біологічних технологій. Питання особливо актуальне для сільськогосподарських підприємств України, які знаходяться в зоні посиленого радіоактивного режиму, оскільки виробляється значна кількість сільськогосподарської продукції, яка не в повній мірі відповідає встановленим стандартам та ТДР. Тому постає питання застосування екологобезпечних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі яловичини, що в свою чергу потребує додаткових грошово-матеріальних затрат, які мають бути відшкодовані через рівень ціни її реалізації. З цього приводу ми поділяємо точку зору в системі ціноутворення академіка О.М. Шпичака, який вважає, що досягнутий рівень рентабельності не може

бути в умовах ринкової економіки регулятором виробництва, тому що враховує ефективність поточних виробничих витрат, а не всю вартість функціонуючих в процесі виробництва фондів (капіталу). Тому при визначені ціни доцільно в її основу закладати норму прибутку, розраховану як відношення маси прибутку до суми середньорічної вартості основних виробничих фондів основного виробництва і матеріальних оборотних коштів. Звідси рівень ціни на екологічно чисту яловичину може бути розрахований за наступним алгоритмом:

$$Ц = С_к + З_е\left(НП \times \frac{ОВФ+ОЗ\times Т}{100}\right),$$ де

Ц – ціна 1 т екологічно чистої яловичини;

$С_к$ – комерційна собівартість 1 т продукції;

$З_е$ – затрати по екології при виробництві яловичини;

НП - середній рівень нормм прибутку;

ОВФ – середньорічна вартість основних виробничих фондів м'ясного скотарства;

ОЗ – середньорічний залишок матеріальних оборотних засобів галузі;

Т – період авансованих у поточні затрати оборотних коштів, роки.

На рівень формування ціни на яловичину певний вплив має еластичність її попиту. За даними американських вчених, у розвинутих країнах з ринковою економікою коефіцієнт еластичності яловичини, розрахований як відношення процентної зміни обсягу реалізованої продукції до процентної зміни ціни на неї, становить лише 0,20-0,25. Це означає, що споживачі збільшать придбання яловичини, скажімо на 5%, лише тоді, коли ціна на неї впаде на 20-25%.

Вищезгадані методологічні підходи спрямовані на виробництво екологічно чистої яловичини в умовах ринкових відносин, матеріальну зацікавленість її виробників, підвищення економічної ефектності галузі в цілому.

Література

1. *Андрійчук В.Г.* Економіка аграрних підприємств. К.: ІЗМН, 1996.-512 с.
2. *Johnson Poger T.* Grain Futures Markets: Operations and Commercial Uses. – Washington, USDA, 1991. – 36 p.
3. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення. За ред. академіків УААН *П.Т. Саблука* та *В.В.Юрчишина*. К.: "Віпол", 1996. – 663с.

МИКИТЮК Валерій Мар'янович - кандидат економічних наук, доцент ДААУ; в.о проректора з навчальної роботи.